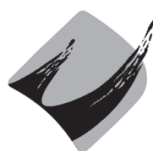

درآمدی به اسطوره‌شناسی عصبی-تکاملی

سرشناسه: ناصر مقدسی، عبدالرضا، ۱۳۵۷ -
عنوان و نام پدیدآور: درآمدی به اسطوره‌شناسی عصبی-تکاملی/نوشته عبدالرضا ناصر مقدسی؛
ویراستار فاطمه سعیدی.
مشخصات نشر: تهران: نشر کرگدن، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری: ۳۰۸ ص.
فروست: مجموعه مطالعات تکامل/دبیر مجموعه محمدرضا معمارصادقی.
شابک: 978-622-7765-01-4
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
موضوع: اسطوره‌شناسی
موضوع: Mythology
موضوع: اسطوره
موضوع: Myth
موضوع: اساطیر ایرانی -- تاریخ
موضوع: Mythology, Iranian -- History
موضوع: تکامل (زیست‌شناسی)
موضوع: Evolution (Biology)
موضوع: انسان -- تکامل -- جنبه‌های روان‌شناسی
موضوع: Human evolution -- Psychological aspects
شناسه افزوده: معمارصادقی، محمدرضا، ۱۳۵۲ -
رده‌بندی کنگره: BL۳۱۲
رده‌بندی دیویی: ۲۰۱/۳
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۸۰۴۸۸۶۰
اطلاعات رکورد کتاب‌شناسی: فیپا

درآمدی به اسطوره‌شناسی عصبی-تکاملی

عبدالرضا ناصر مقدسی

نشر کرگدن

همه حقوق برای نشر کرگدن محفوظ است.

www.kargadanpub.com

[telegram.me/kargadanpub](https://t.me/kargadanpub)

[instagram.com/kargadan.pub](https://www.instagram.com/kargadan.pub)

مجموعه مطالعات تکامل - ۲

دبیر مجموعه: محمدرضا معمارصادقی

درآمدی به اسطوره‌شناسی عصبی-تکاملی

نویسنده: عبدالرضا ناصر مقدسی (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی تهران)

ویراستار: فاطمه سعیدی

مدیر هنری: سحر ترهنده

ناظر چاپ: علی محمدپور

لیتوگرافی: نقش سبز

چاپ و صحافی: زعفران

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۷۶۵-۰۱-۴

چاپ اول: ۱۴۰۰

تیراژ: ۷۰۰ نسخه

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

یادداشت دبیر مجموعه

بیش از یکصد و شصت سال پس از انتشار کتاب دوران ساز داروین، تکامل دیگر «فقط یک نظریه» در کنار نظریه‌های دیگر نیست. هیچ دانشگاهی در جهان و ایران وجود ندارد که نظریه‌ای جز تکامل را درباره منشأ و تنوع گونه‌ها تدریس کند و «نظریه‌های دیگر» عمدتاً محدود به محافل غیردانشگاهی و غیرعلمی و در دانشگاه‌ها نیز محدود به غیرزیست‌شناسان مانده است.

بیش از یکصد و شصت سال پس از انتشار کتاب دوران ساز داروین، اکنون بحث نه بر سر نظریه تکامل بلکه بر سر انقلاب داروینی است که پس از انقلاب کوپرنیکی بزرگترین دستاورد بشر در تعیین جایگاه او در نظام کائنات است. همان‌طور که انقلاب کوپرنیکی باعث ابطال نظریه مرکزیت فیزیکی ما در کیهان شد، انقلاب داروینی هم مشغول ابطال نظریه مرکزیت زیستی مان در مجموعه موجودات زنده است.

این انقلاب حتی در غرب نیز هنوز در جریان است و هضم نتایج آن به چند سده وقت نیاز دارد. مهم‌ترین این نتایج، اول قبول «غیرضروری بودن» (contingency) وجودمان و دوم قبول «پیوستگی» (continuity) آن با دیگر موجودات زنده است. غیرضروری بودن یعنی اینکه وجود ما نتیجه اتفاقات تکاملی است و اگر زمان به عقب باز می‌گشت و تکامل دوباره اتفاق می‌افتاد، هیچ معلوم نبود ما نیز دوباره از جمله محصولات آن باشیم. پیوستگی نیز یعنی تفاوت ما با موجودات زنده دیگر تفاوتی ماهوی و کیفی نیست. ما تنها کمی از موجودات زنده دیگر پیچیده‌تریم.

اینها اما نتایجی نیستند که همه با آن موافق باشند یا بتوانند به آسانی هضم کنند، اما حتی سازگار کردن باورهای دینی با این نتایج نیز نیازمند شناخت نظریه تکامل و انقلاب داروینی حاصل از آن است.

استلزامات نظریه تکامل سال‌هاست که دیگر محدود به زیست‌شناسی تکاملی نمانده و اکنون مباحثی مانند بیوشیمی تکاملی، باستان‌شناسی تکاملی، علوم سیاسی تکاملی، روان‌شناسی تکاملی، جامعه‌شناسی تکاملی، پزشکی تکاملی، فلسفه تکاملی، انسان‌شناسی تکاملی، زیبایی‌شناسی تکاملی، اقتصاد تکاملی، دین‌شناسی تکاملی، اسطوره‌شناسی عصبی-تکاملی، زبان‌شناسی تکاملی، آواشناسی تکاملی و موسیقی‌شناسی تکاملی تنها بخشی از نتایج ورود تکامل به عرصه‌های شناخت بشری است. اگر ما، مثل همه جانداران، محصول فرایند تکامل (تکامل زیستی و تکامل فرهنگی) باشیم، هر چیز مربوط به ما نیز محصول فرایند تکامل است و باید اول از این منظر به آن نگریسته شود. تکامل حتی محدود به عرصه شناخت نیز نمانده و در عرصه‌های فناوری و خلاقیت نیز الهام‌بخش بوده است؛ برنامه‌نویسی تکاملی، رایانش تکاملی، رباتیک تکاملی، هنر تکاملی (به‌ویژه موسیقی تکاملی) و نقد ادبی داروینی نمونه‌هایی از این دست‌اند.

مجموعه «مطالعات تکامل» بر آن است با فراهم آوردن متون کلاسیک و غیرکلاسیک در همه مباحث تکاملی، گامی کوچک در راه شناخت انقلاب داروینی و نتایج و استلزامات آن بردارد و کمک کند ما نسبت خود را با این انقلاب علمی هرچه روشن‌تر کنیم. بررسی و پژوهش در تاریخ نظریه تکامل و تاریخ مواجهه ما با این نظریه و نیز احیای میراث فرهنگی و علمی ما در این زمینه گام کوچک دیگری است در این راستا که در مجموعه «مطالعات تکامل» به آن خواهیم پرداخت.

نظریه تکامل نه حرف آخر است و نه حقیقت محض. نظریه تکامل موفق‌ترین نظریه در تبیین چگونگی پیدایش جانداران و ما است که تاکنون ارائه و از سوی جامعه علمی پذیرفته شده است و همین کافی است مجموعه‌ای را در نشر کرگدن به آن اختصاص دهیم.

محمد رضا معمار صادقی

فهرست

۱	مقدمه
۳	۱. چرا تجربهٔ اسطوره‌ای؟
۵۷	۲. طلوع مغز
۸۵	۳. پیش‌اسطوره‌ها
۱۰۱	۴. طلوع انسان
۱۶۷	۵. عروج انسان
۱۹۱	۶. بررسی اساطیر ایرانی بر اساس اسطوره‌شناسی عصبی-تکاملی
۲۵۳	۷. اَبَرانسان
۲۶۳	۸. جستار نهایی
۲۷۹	منابع

تقديم به يار و همسفرم، مهسا

مقدمه

کودکی دبستانی بودم و درحالی‌که کیف بر دوش داشتم، به مدرسه می‌رفتم. همانند هر کودکی، تمام مسیر با خیال‌ورزی‌های طولانی همراه بود. یک بار درحالی‌که با خودم نجوا می‌کردم که چه می‌شد اگر من هم یک فسیل داشتم، ناگهان چشمم به سنگی عجیب افتاد. سنگ را از کنار جاده برداشتم. می‌شد استخوان‌های سنگ‌شدهٔ یک حیوان را دید. آن سنگ را برای مدت‌ها همچون یک گنج در اتاقم نگه داشتم و ساعت‌های زیادی از دوران کودکی‌ام به نگاه کردن به آن فسیل گذشت. بعدها فسیل‌های دیگری تهیه کردم و اکنون مجموعهٔ کوچکی از فسیل‌ها دارم که مرا به دنیای عجیبِ تکامل می‌برد. آنچه در این کتاب نوشته‌ام درواقع بخشی از سودای کودکی من است. اسطوره‌شناسی عصبی-تکاملی حاصل تلفیق تمام آن چیزهایی است که در این سال‌ها از سه علم بزرگ اسطوره‌شناسی، علوم اعصاب و زیست‌شناسی تکاملی آموخته‌ام. در این راه، بیش از هرکسی تحت‌تأثیر آرای خود داروین بوده‌ام. در این کتاب سعی کرده‌ام جنبه‌های زیستی اسطوره را تحلیل و بررسی کنم. می‌خواستم ببینم چگونه یک اسطورهٔ حیات و ویژگی‌های آن را به‌طور زنده لمس کرده است. برای تحقق این ایده، دست به لمس مستقیم حیات زدم. یک میکروسکوپ خریدم تا حیات را با چشم‌های خودم ببینم. ساعت‌ها در موزه‌های حیات وحش، جانداران مختلف و تنوع زیستی آنها را نگاه کردم. درضمن، به جمع‌آوری گونه‌های گیاهان، برگ‌ها و دانه‌های آنها پرداختم. این موضوع درک من را از حیات ده‌چندان کرد. ازآنجا که دائماً در رفت‌وآمد عمیقی با دنیای اسطوره‌ها بودم عملاً هرکدام از این مراحل را

با یافته‌ها و دانش خود در زمینه اسطوره مقایسه و همراه می‌کردم. نتیجه آن شد که در پی می‌آید: یک سفر دور و دراز، همانند سفر در کشتی بیگل برای رسیدن به جزایر گالاپاگوس اسطوره‌ها.^۱ در این سفر، همچو دانش‌آموزی بودم که سعی دارد تا می‌تواند بیاموزد و آموزه‌های خود را بنویسد. لذا از شما می‌خواهم بیش از هر چیزی آن را به چشم یک کنجکاوی سیری‌ناپذیر ببینید. کنجکاوی‌ای که نه تنها پایان ندارد، بلکه نویسنده آن بسیار مشتاق است آنچه را که در این سفر شگفت‌انگیز دیده و تجربه کرده با همگان به اشتراک بگذارد. از این رو بهتر است بگویم این کتابی است که همواره آرزوی نوشتنش را داشته‌ام. کتابی که جدا از مطالعه و مشاهده، مرا به جست‌وجو در طبیعت و تاریخ و آزمایش‌های متعدد کشاند.

در پایان باید از استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر ابوالقاسم اسماعیل‌پور تشکر و قدردانی نمایم. راهنمایی‌ها و توصیه‌ها و تشویق‌های ایشان یاریگر بزرگ من در تألیف این کتاب بوده است. از دوستان فرزانه‌ام، سرکار خانم دکتر معصومه ابراهیمی و آقای دکتر پیمان متین، بی‌نهایت سپاسگزارم. چاپ کتاب‌هایم جز در سایه همت و راهنمایی‌های این دو بزرگوار ممکن و میسر نبود. من همواره خود را وام‌دار این دو استاد دانشمند می‌دانم. از اساتید ارجمند شاعر بزرگ، جناب آقای شمس لنگرودی، اسطوره‌شناس نامی، جناب آقای عباس مخبر، و نویسنده و مترجم نامدار، جناب آقای کاظم فرهادی، برای راهنمایی‌های ارزنده‌شان بی‌نهایت سپاسگزارم. همچنین چاپ این کتاب را مدیون دوست بزرگوارم، جناب آقای معمارصادقی، هستم. عنوان این کتاب نیز پیشنهاد ایشان بوده است.

در نهایت، این مقدمه کوتاه را با بیتی از حضرت حافظ به پایان می‌رسانم. بیتی که نه تنها مشوق من برای تداوم این راه بود، بلکه همواره به من یادآوری می‌کرد که جست‌وجوی علم و حقیقت بزرگ‌ترین ودیعه‌ای است که می‌تواند به یک انسان داده شود:

ما باده می‌خوریم و حریفان غم جهان روزی به قدر همت هر کس مقدر است

اسفند ۱۳۹۸

تهران

۱. چارلز داروین وقتی ۲۲ سال داشت، به عنوان طبیعی‌دان همراه با کشتی بیگل به سفری پنج‌ساله رفت که تأثیری بسزا در نحوه نگارشش به جهان داشت. جزایر گالاپاگوس یکی از مکان‌های مهمی بود که در شکل بخشیدن به نظریات وی در زمینه تکامل نقش اصلی را ایفا کرد.